

Ἡ Ζωὴ στὸν καιρὸ μιᾶς Πανδημίας Σκέψεις γιὰ τὴ συνδιαμόρφωση τῆς παιδικῆς ὑπαρξης σὲ μιὰ Ἀνθρώπινη Κοινωνία μὲ Ἴο

Τοῦ Ἀλέξη Λάππα

Τὸ παράδοξο καὶ τὸ ἀναπάντεχο εἶναι ἐργαλεῖα τῆς Ζωῆς. Ἐργαλεῖα ἀποκαλυπτικά, δηλαδή ἐργαλεῖα ποὺ φανερώνουν κάτι μέχρι σήμερα ἄγνωστο. Κάτι καινούργιο. Ἄλλὰ καὶ κάτι παλιό. Κάτι ποὺ παρέμενε ὡστόσο μέχρι σήμερα κρυφὸ ἢ μυστικό. Δὲν εἶναι ξεκάθαρο τί εἶναι ἡ Ζωή; Ἔχει ἀνάγκη ἡ Ζωὴ ἀπὸ τὴ δική μας στάση καὶ κατανόηση; Ἔχει πρόσωπο ἡ Ζωὴ καὶ μᾶς κάνει μάθημα; Θέλει νὰ συμμορφωθοῦμε; Θέλει νὰ τὴ γνωρίσουμε; Θέλει νὰ τὴν ἀποδεχτοῦμε; Καὶ αὐτὴ μᾶς ἀποδέχεται; Μᾶς γνωρίζει; Μᾶς ἐπισκέπτεται; Καὶ τελικὰ μᾶς ρώτησε τί θέλουμε ἐμεῖς; Μᾶς σέβεται ἢ μᾶς προσπερνᾷ; Μᾶς ἀγαπᾷ ἢ μᾶς παραβιάζει; Μᾶς διεκδικεῖ ἢ μᾶς ἐκδικεῖται ὅπως τόσοι ἄλλοι; Τί θέλει ἀπὸ μᾶς; Καὶ κυρίως τί τῆς κάναμε καὶ μᾶς φέρεται ὡς ἐρωτευμένη ἔφηβη ποὺ δὲν σέβεται τὰ κοινωνικὰ σχήματα καὶ τὶς συμπεριφορὰς εὐγένειας καὶ ἀξιοπρέπειας καὶ μᾶς ἐκθέτει ἔτσι, ἀπόσφορα καὶ ξεδιάντροπα, μπροστὰ σὲ ὅποιον μᾶς ἐκτιμοῦσε καὶ μᾶς ἀγαπᾷ;

Ἡ Ἀμερικανίδα χριστιανὴ ποιήτρια καὶ ἀκτιβίστρια Maya Angelou, ἴσως πῶς «ἡ Ζωὴ ἀγαπᾷ αὐτὸν ποὺ Ζεῖ». Μέσα ἀπὸ τὸ ἰατρικὸ μου περισκόπιο, ἡ Ζωὴ ἔχει αὐθόρμητα ἴχνη βιολογικῆς. Κάτι ποὺ ἔχει ἐνδείξεις ὅτι εἶναι ζωντανό, ἕνας ὀργανισμὸς ποὺ λειτουργεῖ, μιὰ πάλουσα ἔστω καὶ ἀσθμαίνουσα καρδιά, μιὰ κυκλοφορία αἵματος, μιὰ ἀντίδραση τῆς κόρης τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τῶν αἰσθήσεων, μοῦ ἀρκεῖ γιὰ νὰ ἀναγνωρίσω ὅτι αὐτὸ ποὺ βλέπω, ζεῖ. Ἀρκεῖ ὅμως αὐτὴ ἡ προσέγγιση γιὰ νὰ κατανοήσω τὸν ποιητικὸ λόγον; Ἀρκεῖ γιὰ νὰ ὁμολογήσω τὴν ὑπαρξη; Ἀρκεῖ γιὰ νὰ κατανοήσω τὰ συμπτώματα (βιολογικὰ καὶ ψυχολογικὰ) ποὺ παράγει καὶ ποὺ

παράγονται ἀπὸ καὶ σὲ ἕνα ζωντανὸ ὄργανισμὸ;

«*Βλέπω ξανανιώσατε*» ἀναφώνησε ἡ θεραπεύτρια σὲ ἕνα ζευγάρι, καλωσορίζοντάς τους στὴν αἴθουσα. «*Ὁ κορωνοϊὸς μᾶς βοήθησε!*» ἀπάντησε μὲ θάρρος αὐτός, μὲ ἕνα πηλατὺ χαμόγελο, ἀπὸ τὸ ἕνα αὐτὶ μέχρι τὸ ἄλλο. Δίπλα του αὐτὴ, εὐδιάθετη, συγκαταβατικὴ, γέρνοντας

πρὸς τὸ πλεῦρό του ἀνεπαίσθητα, δὲν θύμιζε σὲ τίποτα τὸ ζευγάρι ποὺ ἡ θεραπεύτρια εἶχε συναντήσει πρὶν 3 μῆνες. «Γιὰ πρώτη φορὰ τὰ παιδιὰ μας μᾶς εὐχαρίστησαν ποὺ ἐπιλέξαμε νὰ ζοῦμε ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη» συνέχισε αὐτός. «Φαίνεται νὰ συμφωνεῖς», πρότεινε ἡ θεραπεύτρια στὴ σύζυγό του. «Νομίζω ὅτι ὅλα ἄλλαξαν ἀπὸ τὴ δευτέρη βδομάδα τῆς καραντίνης», ἀπάντησε αὐτὴ. «Ὁ μεγάλος σταμάτησε νὰ ἐπιτίθεται στὰ μικρά, ἄρχισαν νὰ παίζουμε μαζὶ, νὰ φανταστεῖς ἔκατσε μαζὶ τους καὶ εἶδε τὴ σειρά καρτὸν ποὺ βλέπανε. Θυμήθηκε τὰ δικά του». «Μοιάζει κάτι νὰ ἄλλαξε ἀπὸ ἐσᾶς», ἀντιπρότεινε ἡ θεραπεύτρια. Μιὰ οἰκογένεια μὲ τρία παιδιὰ, ἡ ἀφορμὴ ἦταν πάντα ἡ σύγκρουση τοῦ μεγαλύτερου παιδιοῦ μὲ τὰ δύο δι-

δυμα, ποὺ στὴ συνέχεια γινότανε παράπονο κούρασης ἀπὸ τοὺς γονεῖς. Ποιὸς νὰ φροντίζει ποῖον καὶ ποιὸς νὰ πρωτοπρολάβει, ἐργαζόμενοι καὶ οἱ δύο καὶ τὰ διδυμα ἀκόμα παιδιὰ πρώτης σχολικῆς ἡλικίας. Τὸν λόγο πῆρε πάλι αὐτός: «*Ἐβαλα κότες, ἔκομα ξύλα, ἀνάψαμε τὸ τζάκι, ἔκανα καὶ ἔζησα ἐπιτέλους ὅπως εἶχα φανταστεῖ αὐτὸ τὸ σπῆτι*». Ἡ ἐπιθυμία ξεχείλιζε καὶ κερνοῦσε καὶ τὴν θεραπεύτρια. Οἱ δυσκολίες δὲν εἶχαν ἐξαφανιστεῖ: δάνειο, συνεχιζόμενη ἀναστολὴ ἐργασίας γιὰ αὐτόν, ἀκόμα ἐκεῖ. Ὅχι ὡστόσο μὲ τὴν ἱεραρχία στὰ αἰτήματά τους καὶ τὴ νοσηματοδότηση ἀγχους καὶ ἀποτυχίας ποὺ εἶχαν στὶς προηγούμενες συνεδρίες. Τότε ἀδιέξοδο. Τώρα ἐπιλογή.

Ἡ ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου γιὰ σταθερότητα καὶ ἀσφά-

“Όταν ο άνθρωπος τολμήσει να επιλέξει τη βάρκα της Ζωής, συνειδητοποιεί πως ό,τι Ζεΐ αλλάζει, πεθαίνει και ανασταίνεται ξανά. Σχέσεις, καταστάσεις, υγεία, εμπειρία, σοφία, πίστη και κοσμοθεωρία, σε μιὰ διεργασία διαρκή. Μια ζύμωση που έχει κοπό την ωρίμανση, το προχώρημα, την έξοδο από το νεκρό και ασφαλές, στο ζωντανό, στην αλλαγή.

Παίρνοντας πηγάδι κυρίως μέσα από το γεγονός ότι ο ίδιος βίωσε την ανασφάλεια στα πρώτα του βήματα για τη ζωή. Σύμφωνα με τον John Bowlby στη θεωρία του Δεσμού ή της βρεφικής προσκόλλησης, όπως συχνά μεταφράζεται, το αίσθημα ασφάλειας δεν γεννιέται από την ακινησία ή την απουσία έρεθισμάτων, αλλά ακριβώς από το αντίθετο: από το γεγονός ότι τα προσλημβανόμενα έρεθίσματα από το βρέφος, είτε αφορούν σε ευχάριστα φωτεινά και πολύχρωμα παιχνιδίσματα την ώρα της αλληλεπίδρασης με κάποιον που ένθουσιασμένος «παίζει με το μωρό», είτε αφορούν σε επώδυνα έρεθίσματα, όπως το τσουξίμο από την έρεθισμένη επιδερμίδα κάτω από τη βρεφική πάνα, βρίσκουν κάποιον να τα αναγνωρίσει και να τα όμοιογήσει. Το αίσθημα ασφάλειας δημιουργείται όταν βρίσκεται σταθερά κάποιος (συνήθως ενήλικας) να δώσει ήξεις και νόημα σε αυτό που βιώνει το βρέφος.

Η απουσία της εμπειρίας θετικής παρουσίας φροντιστών μας αφήνει έκθετους στον τρόπο ότι αυτό που συμβαίνει μέσα μας είναι ασύνδετο και έκτεθειμένο σε αυτό που συμβαίνει έξω από εμάς. Στο βαθμό που

έχουμε αυτή την εμπειρία, γοπευόμαστε, όνειρευόμαστε και επιδιώκουμε τη σταθερότητα των εξωτερικών συνθηκών. Κάποιοι από εμάς πιστεύουμε ως παντοδύναμο όποιον άνθρωπο μας υπόσχεται μια τέτοια σταθερότητα μέσα από τον έλεγχο που φανταζόμαστε ότι έχει (πολιτικός, ιατρός, πνευματικός, «μπρατσαράς», παράγοντας της κοινωνίας κ.τ.λ.). Κάποιοι άλλοι εμπιστευόμαστε όποιο μέσο μπορεί να εξασφαλίσει αυτήν την σταθερότητα (χρήματα, περιουσία, εξουσία, γνωριμίες, ανήκειν σε ομάδες δυνατές κ.τ.λ.). Κάποιοι άλλοι μαθαίνουμε να αποφεύγουμε τον τρόπο της αβεβαιότητας της Ζωής καταφεύγοντας σε ουσίες, εξαρτήσεις, ιδέες αναλλοίωτες, ομάδες φανατισμού, απόλυτη πίστη, φαντασία, τύχη, εξωπραγματικό.

Στην πραγματικότητα το μόνο σταθερό είναι το ακινητοποιημένο από τον θάνατο, το νεκρό. Η Ζωή είναι η σχέση που έχει με αυτό. Όπως λέει ο ψυχολόγος

Δημήτρης Κυριαζής: «Αν κάτσεις στο παγκάκι νοιώθεις ασφαλής, δεν αλλάζει. Αν όμως αποφασίσεις να βγεις στον δρόμο, μπορεί να πάρεις και άλλο δρόμο, μπορεί και να πάρεις λάθος δρόμο, μπορεί και η πίστη σου να πεθάνει και μπορεί να χρειαστεί ένα συγκλονιστικό γεγονός για να αναστηθεί». Όταν ο άνθρωπος τολμήσει να επιλέξει τη βάρκα της Ζωής, συνειδητοποιεί πως ό,τι Ζεΐ αλλάζει, πεθαίνει και ανασταίνεται ξανά. Σχέσεις, καταστάσεις, συνθήκες, υγεία, εμπειρία, σοφία, πίστη και κοσμοθεωρία, βρίσκονται σε μιὰ διεργασία διαρκή. Μια ζύμωση που έχει στόχο και σκοπό την ωρίμανση, το προχώρημα, την έξοδο από το νεκρό και ασφαλές, στο ζωντανό, στην αλλαγή. Μια διαρκής και ανήσυχη επαναδιαπραγμάτευση μέχρι και ώστε, να χωρέσω τον εαυτό μου και τον

άλλον, τον άλλον οικείο και τον άλλον έχθρο, τον υγιή και τον ασθενή, το δεδομένο και το καινούργιο.

Περιμένα τον Γιάννη, έναν έφηβο, γιό πολύτεκνης οικογένειας, για προγραμματισμένη ατομική συνεδρία. Ο Γιάννης στα 17 του έχει προλάβει να είναι πολλά «πρώην». Πρώην καλός μαθητής, πρώην αθλητής ομάδων αθλημάτων, πρώην δραστήριος, έχει μετα-

τραπεί, σύμφωνα με τους γονείς του, τα τελευταία δύο χρόνια σε έναν αποσυρμένο έφηβο, εγκλιωβισμένο στις ατελείωτες ώρες χρήσης του υπολογιστή, που σταδιακά απορρύθμισαν τη μία μετά την άλλη τις λειτουργίες της καθημερινότητάς του: ύπνωση, απώλεια ενδιαφέροντος για τα δρώμενα εντός και εκτός σπιτιού, απώλεια ενδιαφέροντος για όσα είχε κατακτήσει. Πολλά από αυτά ωστόσο δεν έχουν χαρτογραφηθεί και αναγνωρισθεί από τους γονείς: ενώ η απώλεια παρουσιών στο σχολείο στιγματίζεται ως «κακό», δεν υπάρχει ανησυχία για τη απουσία ατομικής φροντίδας που παραμένει σε βρεφικό επίπεδο με τους γονείς να χρηματοδοτούν το ψηφιακό χόμπι, τη μητέρα να μαγειρεύει και να «συμμαζεύει» το έφηβικό δωμάτιο και τον πατέρα να μην προλαβαίνει να αναπτύξει κοινό χρόνο εκτός σπιτιού με τον γιό. Γονείς εξαντλημένοι που παρακαλούν τον έφηβο όχι να αυτονομηθεί και να διαπραγματευτεί συγκρουσιακά την ταυ-

‘Ο έγκλεισμός της Πανδημίας ανανέωσε και ένα ακόμα δώρο, στις υπάρξεις που έλαχε να βρίσκονται σε περίοδο διαμόρφωσης αυτών τον καιρό. Έδωσε μια κοινή, πανανθρώπινη διάσταση, όρισε σε επίπεδο κοινωνικό ξανά τις υπάρξεις και δημιούργησε συνθήκες κατάλληλες για τη διαπραγμάτευση και την επανεκτίμηση των αξιών της Ζωής. ▶

τότητα και τους ρόλους του, αλλά συμμορφούμενος, εύχονται να αντάλλαξε τη δική τους γενναιοδωρία γρήγορου ίντερνετ και θεραπευτικού φαγητού, με λίγη «εύσυνειδησία» να πάει και αυτός σχολείο, «να δείξει λίγο ενδιαφέρον» για τις σπουδές. Στη διαδικτυακή συνεδρία εν μέσω καραντίνας, χαμογελώντας ο Γιάννης μιλάει για μια ειρηνική συνύπαρξη, απουσία συγκρούσεων, γονείς που ξεκουράζονται και βοηθούν ο ένας τον άλλον, ενώ ο ίδιος απολαμβάνει τις ώρες στον υπολογιστή χωρίς να ένοχληϊ κανέναν. ‘Ο Γιάννης είναι ένα από τα άρκετά «έφηβάρια» που δεν αξιοποίησαν ποτέ κανέναν κωδικό της υπηρεσίας πολιτικής προστασίας για έξοδο από το σπίτι. ‘Η φυσική μας συνάντηση για συνεδρία σήμερα έχει αναβληθεί. Μετά τον κορωνοϊό ο Γιάννης έχει αναπτύξει αγοραφοβική συμπτωματολογία: εκτός από την απουσία θέλησης να κινηθεί εκτός σπιτιού, αντιδρά πλέον και το σώμα του στην έξοδο στο φως και στην κοινωνία, καρδιοχτυπώντας και παραλύοντας την κίνηση στους μύες.

Για τους ανθρώπους που επέλεξαν να νοσηματοδοτήσουν τη ζωή τους μέσα από τον Χριστό, η πρόκληση είναι ακόμα πιο μεγάλη. Στην ορθόδοξη παράδοση ή εμπειρία του Σταυρού και της δοκιμασίας αποτελεί το εργαλείο δοκιμασίας της αυθεντικότητας μας εμπιστοσύνης στο ταξίδι που υπόσχεται η Πίστη μας. ‘Ενα ταξίδι που δεν προτείνει απλώς την αποδοχή των δυσκολιών στωικά και άδισταμαρτύρητα. ‘Ενα ταξίδι να μὲν σταυρικό αλλά με δύο όρους συγκλονιστικούς: την υπόσχεση ‘Ανάστασης και ως προϋπόθεσή της, την ανάληψη προσωπικής ευθύνης για την εμπειρία του Σταυρού. Σε έναν Χριστό που είναι δρόμος, ή αλήθεια αποκαλύπτεται σε αυτόν που Ζει (‘Ιωάννης 14, 6, «*εγώ ειμι ή οδός και ή αλήθεια και ή ζωή· οὐδεις ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα εἰ μὴ δι’ ἐμοῦ.*»).

Οί παραπάνω σκέψεις είναι προϋπόθεση στην κατανόηση της επίπτωσης μιᾶς Πανδημίας στον ψυχισμό και την ύπαρξη ενός παιδιού και εφήβου. Διαφορετικά παιδιά και έφηβοι, διαφορετικών γονέων και οικογενειών, διαφορετικών εμπειριών και τραυμάτων, βιώνουν διαφορετικά την κάθε ανακοίνωση και την κάθε δοκιμασία. Από μόνη της ή ανακοίνωση μιᾶς Πανδημίας είναι ἀνα-

φορά στον θάνατο, τη φθορά της υγείας, στην πεπερασμένη (ανθρώπινη δηλαδή) δυνατότητα της επιστήμης και των ιατρών να δράσουν, προλάβουν και θεραπεύσουν το κακό. ‘Όταν ή Πανδημία συνοδεύεται και από την υποχρεωτική καραντίνα-έγκλεισμό, ή αναφορά δὲν είναι γενική και άοριστη. ‘Η εἶδηση της καραντίνας έχει επίπτωση σε ἑμᾶς και σε ἑμένα προσωπικά. Κάτι ιδιωτικό, δικό μου προσβάλλεται. ‘Ο τρόπος μου, ή εργασία μου, ή ρουτίνα μου, τὸ χόμπι μου, αυτό που με κάνει «εγώ» και με κάνει «διαφορετικό».

Ὡς ἐνήλικες ἔχουμε να διαπραγματευτοῦμε και να τροποποιήσουμε εργασία και βιορυθμό, ὥστε να μὴν ἀπειληθεῖ ή επιβίωση, να επαναρυθμίσουμε τὰ κεκτημένα και σημαντικά, να προστατέψουμε τὰ πολυτίμα και τοὺς «δικούς» μας. Για ένα παιδί ἢ ἔφηβο ὡστόσο, τὸ πιο συγκλονιστικό δὲν είναι οἱ ἄμεσες ἀλλαγές που ή καραντίνα επιβάλλει ἀλλὰ ή εμπειρία ὅτι τὸ σταθερὸ πρόσωπο, μάνα ἢ πατέρας, παύει να είναι σταθερό. Μοιάζει ή αἴσθηση τοῦ παιδιοῦ με τὴ σκέψη πὼς «δὲν είναι που ἀγωνιῶ ὅτι ὁ οὐρανὸς μπορεῖ να πέσει στο κεφάλι μου, είναι που ή σκεπή ἔπαψε να με προστατεύει ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀγωνία».

Περιμένουμε, λοιπόν, ὅτι τὸ κυρίαρχο συναίσθημα τοῦ παιδιοῦ είναι ή ἀνασφάλεια, ή ἀβεβαιότητα και τὸ ἄγχος ὅτι ή συναισθηματικὴ συνθήκη που επέλεξε να ἐκπέμπει πρὸς τὸν γονέα, δὲν είναι πλέον ἄρκετή. Σε ένα ἀποσταθεροποιημένο γονεϊκὸ σύστημα τὸ παιδί δὲν μπορεῖ να ὀριστεῖ και παράλληλα δὲν μπορεῖ να βρεῖ σταθερὰ σημεῖα να ὀρίσει τὴν ἐπιδιωκόμενη συμπεριφορά και τὸ ἐπιδιωκόμενο τρόπο σχέσεως με τὸν πολυτίμο ἐνήλικα. ‘Όταν, ὡστόσο, ή κρίση στο γονεϊκὸ σύστημα δὲν είναι διαπροσωπικὴ ἀλλὰ είναι ἀπέναντι σε κάτι ἄγνωστο, ή εμπειρία που βιώνει τὸ παιδί είναι ἀσύμμετρη: νοιώθει διάφανο και μὴ-ἀληθινό, καθὼς ή ἀγωνία στο βλέμμα τοῦ ἐνήλικα δὲν σταματᾷ πλέον στο ἴδιο, ὅπως θὰ ἔκανε για παράδειγμα ἂν ἀπαιτοῦσε ἀπὸ τὸ παιδί να συνεργαστεῖ σε κάτι. Στην περίπτωση τοῦ

► Στο επίκεντρο μπήκε το έργολεϊο τῶν Σχέσεων καὶ ὁ σεβασμὸς στὸ Πρόσωπο τοῦ Ἄλλου ἀναδείχθηκε μὲ τόσους τρόπους στὸν σεβασμὸ τῆς τρίτης ἡλικίας, στὸν σεβασμὸ στὸ πρόσωπο τοῦ ἱατρικοῦ καὶ νοσηλευτικοῦ προσωπικοῦ, στὴν εὐγνωμοσύνη γιὰ τὴν πολύτιμη φυσικὴ ἢ διαδικτυακὴ παρουσία «τῶν σημαντικῶν μας ἄλλων».

γενικευμένου κινδύνου, ὁ γονιὸς κοιτάζει πρὸς τὰ ἔξω, πρὸς τὸ μέλλον, πρὸς τὸ ἄγνωστο καὶ δὲν ἔχει πλέξεις καὶ τρόπο νὰ τὸ μεταφράσει στὸ παιδί.

Ἀκόμα καὶ γιὰ τὸν ἐπαναστάτη ἔφηβο, εἶναι τρομακτικὸς ὁ γενικευμένος πανικὸς στὸ γονεϊκὸ σύστημα: ἡ ἀντίδραση καὶ ἡ ἐπανάσταση ἀπαιτεῖ θέση ἀπέναντι σὲ κάτι πού ἔχει ἤδη τὴ δική του θέση. Ἄν ἀποσταθεροποιηθεῖ ὁ ἐνήλικας, ἡ ἀντίδραση μοιάζει περιττὴ, ἐνισχύεται τὸ ἄγχος ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι κάτι χαοτικὸ καὶ ἀκατανόητο. Οἱ ἀντιδράσεις γενίκευσης, ὅπως ἡ ἀποδόμηση τῶν ἀξιών, ἡ κινδυνολογία ἢ ἡ καταστροφολογία καὶ ἡ θέση μελαγχολίας καὶ κατάθλιψης ἐνισχύονται, ἀφοῦ ἤδη φώλιαζαν στὴν ἐφηβικὴ συνταγή. Συμπεριφορὲς ἐξάρτησης καὶ ἀκινήσιᾶς μοιάζουν περισσότερο καταντητὲς καὶ ὁ ψηφιακὸς κόσμος πού ζεῖ καὶ βιώνεται ἔξω ἀπὸ τὴν πραγματικότητά τῆς πανδημίας, μοιάζει μὲ ἓνα πιὸ ἀσφαλὲς ἀπὸ τὸ ἀντίστοιχο φυσικὸ περιβάλλον.

Δημιουργώντας ὡστόσο ἀπάντηση ὁ ἐνήλικας φροντιστὴς καὶ τὸ γονεϊκὸ σύστημα, ξυπνάει μιὰ πρωτοφανὴ δυνατότητα: νὰ παρατηρήσει τὸ παιδί καὶ ὁ ἔφηβος στὴν πράξη πὼς γεννιοῦνται οἱ ἀπαντήσεις στὴ Ζωή. Νὰ διαπιστώσει πὼς ὅταν οἱ ἄνθρωποι βαθαίνουν τὶς σχέσεις τους, μποροῦν κάτι πού μοιάζει νὰ εἶναι ἀδιάβητο γιὰ ἓνα μοναχικὸ ἄτομο, νὰ γίνει ἐργαλεῖο ἐπιλογῆς σὲ ἐπίπεδο σχέσης, γιὰ νὰ παραχθεῖ νόημα καὶ λύσεις. Τὸ παιδί πού στὴν ἀνακοίνωση ἀναστολή τῆς ἐργασίας τοῦ γονεῶν βλέπει ἓνα γονεῶν πού ἀναπηλασιώνει τὴν «ἀρνητικὴ» εἶδση σὲ δυνατότητα ἐπιλογῆς περισσότερο ποιοτικοῦ χρόνου μαζί του, ἀντιλαμβάνεται ὅτι εἶναι ἓνα παιδί πού ἔχει ἐπιλεχθεῖ ἀπὸ τὸν γονεῶν γιὰ νὰ σχετιστεῖ μαζί του. Ὁ ἔφηβος πού βλέπει τοὺς γονεῖς του σταθερὰ νὰ διαμορφώνουν τὴν πραγματικότητά τῆς ρουτίνας τῆς καραντίνας. Βλέπει γιὰ πρώτη φορὰ πὼς τὸ σθένος τοῦ ἀνθρώπου μπορεῖ ἀξιοποιώντας πολλὰ συγκεκριμένα οικονομικὰ δεδομένα, μέσα σὲ πλαίσια δεδομένων προσώπων καὶ χώρου, νὰ δημιουργήσει νέες ρουτίνας, νέες συνήθειες, νέα Ζωή! Ὁ ἔφηβος λίγος

πρὶν τὸν δικό του προσωπικὸ πανικό, μὲ τὴν αὐτονόμηση πού ἀπαιτεῖ ἡ ἐνήλικη ζωὴ, λαμβάνει μιὰ βιωματικὴ ἐμπειρία τῆς ἀνθεκτικότητος πού χαρακτηρίζει τὸν ὄριμο ἐνήλικα.

Ὁ ἐγκλεισμὸς τῆς Πανδημίας ἀνανέωσε καὶ ἓνα ἀκόμα δῶρο, στὶς ὑπάρξεις πού ἔλαχε νὰ βρίσκονται σὲ περίοδο διαμόρφωσης αὐτὸν τὸν καιρὸ. Ἐδωσε μιὰ κοινὴ, πανανθρώπινη διάσταση, ὄρισε σὲ ἐπίπεδο κοινωνικὸ ξανὰ τὶς ὑπάρξεις μας καὶ δημιούργησε συνθήκες κατὰλληλῆς γιὰ τὴ διαπραγμάτευση καὶ τὴν ἐπανεκτίμηση

τῶν ἀξιών τῆς Ζωῆς. Στὸ ἐπίκεντρο μπήκε τὸ ἐργαλεῖο τῶν Σχέσεων καὶ ὁ σεβασμὸς στὸ Πρόσωπο τοῦ Ἄλλου ἀναδείχθηκε μὲ τόσους τρόπους στὸν σεβασμὸ τῆς τρίτης ἡλικίας, στὸν σεβασμὸ στὸ πρόσωπο τοῦ ἱατρικοῦ καὶ νοσηλευτικοῦ προσωπικοῦ, στὴν εὐγνωμοσύνη γιὰ τὴν πολύτιμη φυσικὴ ἢ διαδικτυακὴ παρουσία «τῶν σημαντικῶν μας ἄλλων». Ὁ ἐγκλεισμὸς ἀνέλαβε νὰ διαφοροποιήσει τὴ χρήση τῶν social media ὡστε νὰ ἐνώσει ἀντὶ νὰ ξεχωρίσει, νὰ συνδυάσει ἀντὶ νὰ ἀπορρίψει. Ἡ πανδημία ἀμφισβήτησε τὸ μοντέλο τῆς ἀτομοκεντρικῆς ἐπιβίωσης, ὅταν στὸ ἐπίκεντρο τῆς Πανδημίας βρέθηκε τὸ Μιλάνο, μιὰ πόλη μὲ μεγαλύτερο ποσοστὸ ἀτομικῆς μίσθωσης - διαβίωσης γιὰ τὶς πα-

ραγωγικὲς ἡλικίες ἀπὸ ὅ,τι ἄλλες πόλεις τῆς Εὐρώπης. Ἐδωσε ὡστόσο μιὰ δυνατότητα σὲ ὅλους μας νὰ ξαναγνωριστοῦμε. Τραυματισμένοι οικονομικά, φοβισμένοι διανοητικά, μὲ ἀβεβαιότητα γιὰ τὸ τί θὰ φέρουν οἱ εἰδήσεις, ὁ ἴσος ἀποκάλυψε πὼς καὶ στὸ πανίσχυρο ἐπιστημονικὰ καὶ ἐλεγχόμενο ψηφιακὸ κόσμο πού μεγαλώνουν τὰ παιδιά καὶ οἱ ἔφηβοι, τὸ νόημα, τὸ μέτρο καὶ ἡ ἀρχή, ἀφορὰ διεργασίες ἐσωτερικεύσης καὶ ὠριμότητος πού ἐνῶ δὲν ἔχουν πάντα βιολογικὸ μηχανισμό προσβάσιμο σὲ ἴσους, ἀλληλοεπιδροῦν μὲ τὴ βιολογία μας μὲ τρόπο πού παράγει ὑπαρξιακὸ νόημα, σχέσεις καὶ τελικὰ καὶ βιολογικὴ ἀπάντηση. ■

Ἔργο τοῦ Γιάννη Γαῖτη, ἰδιωτικὴ συλλογή